

Музика О.О. Пустощі дітей з ознаками обдарованості як прояви суб'єктної активності / О.О. Музика // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. VI: Психологія обдарованості. – Випуск 11. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 190-198.

УДК 159.943

О. О. Музика

ПУСТОЩІ ДІТЕЙ З ОЗНАКАМИ ОБДАРОВАНОСТІ ЯК ПРОЯВИ СУБ'ЄКТНОЇ АКТИВНОСТІ

Музика О. О. Пустощі дітей з ознаками обдарованості як прояви суб'єктної активності. У статті аналізуються пустощі як своєрідні прояви суб'єктної активності дітей з ознаками обдарованості. Пустощі розглядаються як поведінкові форми суб'єктно-вчинкової активності, що проявляються у виході за межі усталених, знайомих дитині форм поведінки і спрямовані на їх соціальну валідизацію з метою виявлення можливих напрямів самоствердження й саморозвитку.

Ключові слова: активність; суб'єктна активність; вчинок; пустощі; дитина з ознаками обдарованості; обдарованість.

Музыка Е. А. Шалости детей с признаками одаренности как проявления субъектной активности. В статье анализируются шалости как своеобразная форма проявления субъектной активности детей с признаками одаренности. Шалости рассматриваются как поведенческие формы субъектной активности, которые проявляются в выходе за пределы устоявшихся, знакомых ребенку форм поведения и направлены на их социальную валидизацию с целью выявления возможных направлений самоутверждения и саморазвития.

Ключевые слова: активность; субъектная активность; поступок; шалости; ребенок с признаками одаренности; одаренность.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Період дитинства є надзвичайно важливим етапом становлення особистості. Дитина, що розвивається, активно засвоює соціокультурний досвід, на базі якого формує власний досвід поведінки та стосунків з людьми. Цей шлях для кожної дитини є непростим, і найбільше труднощів на ньому пов'язані з переборенням суперечностей між «хочу і можу» та «хочу і треба». На цьому тлі найчастіше й виникають такі ситуації у взаємодії дитини з оточенням, які можуть бути означені як пустощі.

Дитина, котра росте і розвивається, намагається задовольняти зростаючі пізнавальні потреби, що проявляється в її прагненні все дослідити: «А що це?», «А

що буде, якщо...?», «А як це працює?», «Хочу спробувати...», «А чи зможу я?» тощо. Діти маніпулюють предметами, в тому числі й забороненими дорослими; копіюють і повторюють чужу поведінку; пробують зробити все по-своєму тощо. Ця поведінка часто виходить за межі встановлених правил, а батьки і навіть педагоги не завжди знають, як реагувати на ці прояви дитячої активності.

Актуальність проблеми дослідження обумовлена тим, що причини виникнення дитячих пустощів не до кінця з'ясовані, а способи їх розгортання й реагування на них дорослих недостатньо досліджені. Заповнення цих прогалин дозволило б віднайти психологічно обґрунтовані, педагогічно доцільні, розвивальні способи взаємодії педагогів та батьків із дітьми.

Останні дослідження і публікації, виділення невирішених питань загальної проблеми, якій присвячується стаття. Аналіз дитячих пустощів знаходимо в роботах В. В. Абраменкової, В. В. Горбунової, М. В. Осоріної, В. І. Сіткара, В. О. Татенка, А. В. Фомінцевої та ін.

Причин такої своєрідної форми дитячої поведінки як пустощі багато, однак за усіма ними можна розгледіти прояви суб'єктності. «Напевно, все-таки людське дитя, вже від народження маючи суб'єктний потенціал, спонтанно актуалізує його, але не в дорослому, а саме в дитячому онтогенетичному форматі – на рівні своїх можливостей, утягуючи дорослого в інтерсуб'єктну взаємодію із задоволення своїх нагальних потреб власне людського розвитку, зокрема психічного і суб'єктного», – пише В.О. Татенко [15, с.232-233]. Вже в дошкільному дитинстві в результаті суперечності між пізнавальними запитами і недостатнім запасом знань виникає розумове експериментування, яке, як зазначає М.М. Подд'яков, визначає та спрямовує суб'єктність дитини на самостійне оволодіння новим досвідом [9]. Особливо яскраво це проявляється у дітей з ознаками обдарованості.

Оскільки ознаки обдарованості нерідко йдуть у нерозривній єдності не лише зі схильністю до самостійності та високою пізнавальною активністю, а й з незалежністю характеру, посиленням суб'єктності тощо, то у процесі навчання й виховання таких дітей нерідко виникають проблеми, пов'язані з проявами пустощів. На це свого часу звертав увагу К. Юнг. Він наголошував на труднощах роботи вчителя з обдарованою дитиною, яка в умовах школи часто може проявляти неуважність, норовливість, пустощі, бешкетництво тощо, що може пояснюватися обороною від зовнішніх впливів, щоб без перешкод займатися власною внутрішньо детермінованою діяльністю.

З іншого боку, як зазначає Н. С. Лейтес, вчителі далеко не завжди на практиці розвивають риси, притаманні обдарованим дітям. «Про творчі прояви підростаючої людини всі говорять як про щось цінне, але сильно виражене творче начало і пов'язану з ним своєрідність особистості дитини мало хто з учителів у своїх учнях терпить, і аж зовсім мало таких, хто це у своїх учнях виховує» [10, с. 230]. Зробити це може лише по-справжньому обдарований вчитель.

У заснованій на концепції гуманної педагогіки школі Ш.О. Амонашвілі відбулося становлення багатьох обдарованих учнів. Продуктивність і результативність його роботи викликає захоплення та непідробний інтерес до

оригінального авторського підходу, орієнтованого на повагу до особистості дитини й олюднення середовища навколо неї. Ш.О. Амонашвілі вважає, що справжню педагогіку неможливо було б вибудувувати, якби не було дитячих пустощів. «Вони дають поживу для того, щоб педагогічна думка рухалася далі і щоб вихователі постійно переймалися необхідністю думати творчо, проявляти новаторство, педагогічну сміливість. Яка нудьга для педагога займатися з дітьми, котрі мають свідомість і поведінку навчених життєвим досвідом дорослих! Я спершу підбурював би таких дітей до пустощів, до невгамовності, а потім приступав би до пошуків педагогіки особистості» [2, с. 26].

На думку Ш.О. Амонашвілі, діти-пустуни життєрадісні, активні, кмітливі, ініціативні, дотепні, з почуттям гумору, які вміють застосовувати свої здібності в несподіваних умовах і викликати у дорослих необхідність переоцінки ситуацій та стосунків; вони діяльні мрійники, що прагнуть до саморозвитку, до самостійного пізнання й перетворення дійсності. «Я давно встановив для себе, – пише автор, – що суть дитячої дисципліни полягає не в придушенні пустощів, а в перетворенні їх... педагог сам повинен уміти пустувати, щоб зрозуміти педагогіку перетворення пустощів своїх дітей» [2, с. 27-28].

Останні фундаментальні дослідження дитячої субкультури, в контексті якої розглядає пустощі В. В. Абраменкова, дають підстави означити її як експериментальний майданчик дитини для випробовування себе та визначення меж своїх можливостей. «На відміну від культури дорослих, яка задає шлях розвитку дитини – від простого до складного, від конкретного до абстрактного та ін. – дитяча субкультура задає цілий спектр різних шляхів розвитку, визначає зону варіативного розвитку, занурюючи її в інші логіки, інші мови, готуючи до вирішення проблемних завдань в нестандартних ситуаціях» [1, с. 132].

Формулювання цілей і постановка завдань статті. У нашому дослідженні ми робимо спробу розглянути дитячі пустощі з метою поглиблення розуміння причин цієї своєрідної форми суб'єктної активності та логіки дитячих вчинків у контексті розвитку обдарованості.

Виклад методики і результатів досліджень. Аналізуючи феномен дитячих пустощів, стикаємося з парадоксальною ситуацією: актуальна проблема, яка для батьків часто є складною задачею з багатьма невідомими і не до кінця зрозумілим змістом, а в практиці роботи педагога постає як виклик його професійній компетентності, часто випадає з поля зору науковців, розробляється обмежено, фрагментарно, несистемно. Про те, що природа пустощів майже невивчена, Г. О. Люблінська писала майже півстоліття тому, але й сьогодні доводиться констатувати, що ситуація мало змінилася. Ш. О. Амонашвілі справедливо резюмує: «...ми ще не знаємо, що таке пустощі і хто такі пустуни. З яким інтересом прочитав би я книги про психологію пустунів і про пустощі, але де вони!» [2, с. 26].

З проблемами стикаємося вже на рівні аналізу поняття «пустощі», оскільки не знаходимо його у психологічних словниках. У словнику української мови читаємо: «ПУСТОЩІ, ів, мн. Вчинок заради розваги, веселощів; витівка...

// Легковажний вчинок, вартий осуду...» [13, т. 8, с. 402]. Близькими, але не тотожними, до поняття пустощі є непослух, провина, вередливість тощо. Ці поведінкові прояви мають свої характерні особливості, що дозволяє розмежувати їх. Отже, на відміну від пустощів, непослух – це небажання або відмова підкорятися кому-небудь, слухатися когось [13, т. 5, с. 363]; провина – негативний вчинок або злочин [13, т. 1, с. 438]; вередливість – один із проявів неслухняності, що характеризується швидкою зміною бажань, їх недоречністю, невмотивованістю, і є своєрідним виявом протидії дорослим [4, с. 50].

Аналізуючи дитячі пустощі, матимемо справу зі вчинками, що стосуються обох значень цього слова. Саме зі *вчинками* в усьому багатстві їх суспільно-особистісної суперечливості «...як вираження конфлікту між суспільною нормою поведінки і певною психологічною спрямованістю людини» [11, с. 196].

У процесі аналізу й осмислення психологічної природи пустощів у площині теорії вчинку продуктивними є ідеї В. А. Роменця про «визначення вчинкової дії та післядії як всезагального комунікативно-творчого акту, що здійснюється між людиною і світом», а також поставлене ним завдання «розкрити відношення людина – вчинок – світ, в якому вчинок не просто опосередковуюча ланка, а всеохоплюючий зріз буття, де в певному розумінні і людина, і світ постають як діалектичні моменти» [7, с. 12]. Розвиваючи ці ідеї в межах суб'єктно-вчинкового підходу, В. О. Татенко наголошує: «Вчинкове довизначення людини як суб'єкта життєдіяльності надає йому необхідної і достатньої сутнісної конкретизації, оскільки наповнює індивідуальне природним для людини соціальним змістом і сенсом» [7, с. 9].

У контексті аналізованих підходів кожна звершена вчинкова дія може розглядатися як акт пізнання світу і себе в ньому – акт розвитку Я, а також як акт вивчення шляхів і способів пізнання – акт ствердження Я. Є ще один важливий аспект – післядія, що актуалізується через сприймання й осмислення оцінок учинку іншими та усвідомлення його наслідків, що безпосередньо пов'язано з моральним розвитком.

У цій площині дитячі пустощі постають як тестування фізичної та соціальної реальності. Це своєрідна проба, у результаті якої дитині важливо отримати оцінку – можна так робити чи ні, добре це чи погано – оцінку, в якій розкривається моральний зміст учинку, оцінку, яка спрямовує особистісний розвиток дитини.

Враховуючи сказане вище, ми визначаємо **пустощі** як поведінкову форму суб'єктно-вчинкової активності дитини, що проявляється у виході за межі усталених, знайомих дитині форм поведінки і діяльності та спрямована на їх соціальну валідизацію з метою виявлення й окреслення можливих напрямів самоствердження і саморозвитку.

У дослідженні дитячих пустощів виходитимемо з ідей Г.О. Люблінської про те, що пустощі є своєрідними проявами активності дитини, яка спрямована на пізнання та перетворення. Пустуючи, дитина завжди проявляє ініціативу. «Можливість проявляти ініціативу, видумку, щось по-своєму переробляти, виступати в незвичній ролі викликає у дітей почуття великої радості. Тому пустощі

завжди радісні, вони приносять дітям величезне, бурхливе задоволення» [6, с.379-380]. На відміну від проступків, пустощі характеризуються позитивним ставленням до інших дітей та дорослих. «У більшості випадків пустощі – це нова, незвична форма спілкування дитини з дорослими або з іншими дітьми. У пустощах дитина найчастіше є ініціатором такого спілкування. Тому, пустуючи, діти зазвичай проявляють позитивне ставлення до людей, і, хоча в процесі бурхливих дій дитина може проявити незграбність, навіть зробити боляче іншим, вона сама цього лякається, прагне приголубити й утішити скривдженого» [6, с. 380].

Г. О. Люблінська виокремила такі групи типових пустощів: 1) пустощі-ігри; 2) пустощі як незвичні дії дитини з предметами; 3) пустощі як прагнення дитини перевірити власні можливості й утвердитися в них.

На основі джерел, де здійснено психобіографічний аналіз розвитку обдарованої особистості, та проведеного емпіричного дослідження, яке передбачало опитування дорослих та дітей з ознаками обдарованості, а також спостереження за останніми, ми утвердилися в думці про те, що пустощі є невід'ємною частиною поведінки кожної дитини, що росте й розвивається. Дитина з ознаками обдарованості не виняток, більше того, обдаровані люди частіше за інших і в дорослому віці демонструють такі прояви в поведінці. О. І. Кульчицька, аналізуючи біографічні та соціально-психологічні фактори розвитку обдарованої особистості, описує такий факт із життя Миколи Лобачевського: «Він просто вражав професорів тією легкістю, з якою схоплював сутність найважчих предметів, які були в програмі навчання, і в той же час доводив до обурення своїми пустотливими витівками: то запустив у дворі ракету, яка з гуркотом розірвалася; а то побився об заклад з веселою компанією товаришів і перестрибнув через гладкого професора Нікольського; то, на подив і сміх усього народу, проїхав через міський парк верхи на корові, схопивши її за роги, як за руль» [5, с. 277].

Обдарована особистість має великий творчий потенціал і випереджувальний розвиток пізнання, на чому наголошують дослідники обдарованості (О.Г. Асмолов, Ю.З. Гільбух, Н.С. Лейтес, О.М. Матюшкін, В.О. Моляко, О.І. Савенков, Н.Б. Шумакова, ін.). Ці особливості значною мірою обумовлюють поведінку і дають нам підстави розглядати всі різновиди пустощів дітей з ознаками обдарованості як прояви їх суб'єктної активності.

Здійснений аналіз поведінки дітей з ознаками обдарованості дозволив виокремити як типові такі групи пустощів:

- пустощі як прояв підвищеної пізнавальної активності;
- пустощі як експериментування з новими об'єктами;
- пустощі як розширення власного досвіду;
- пустощі як вивчення власних можливостей та меж дозволеного;
- пустощі як результат відсутності нових вражень.

Пустощі як прояв підвищеної пізнавальної активності. В. М. Слущкий пов'язує з підвищеною пізнавальною активністю обдарованої дитини виникнення цілого ряду проблем і труднощів у її взаємодії з дорослими. «Така активність має багато неприємних наслідків: зламані телефони й електроприлади, розібрані

годинники і швейні машинки – все, що попадає під руку обдарованій дитині, може стати предметом її ненаситної цікавості» [8, с. 5-6]. Автор описує ситуацію з власної консультативної практики, коли стурбовані тим, що в домі не залишилося жодного приладу, якого б не торкнулася рука їхньої 6-річної доньки, до нього звернулися батьки дівчинки. «Останнє, що переповнило чашу терпіння батьків, був двигун вантажного автомобіля (батько дівчинки працював водієм вантажівки), який дитина майже повністю розібрала. «Звідки лишень сили взяла, щоб відкрити гайки, адже я їх так сильно затягував», – журився батько. Батьки повідомили мені, що вони перепробували всі засоби впливу і тепер просто карають дівчинку за кожну зламану річ, однак і це не допомагає» [8, с. 6]. Те, що зовні може сприйматися як прояв пустощів, на психологічному рівні може бути пояснено тим, що в обдарованій дитині формуються її особливі інтереси.

Пустощі як експериментування з новими об'єктами. Допитливість та прагнення дитини активно досліджувати світ особливо яскраво проявляються в ситуаціях новизни об'єкта. Такі ситуації зустрічаються доволі часто, про що згадують досліджувані: «зламала нову ляльку – захотілося подивитися чи перестане вона плакати, якщо її розібрати», «розмалювала помадою стіни – хотіла випробувати її», «заховав яйце за батарею – хотів вивести курча», «вирішив зробити пеммікан як в індіанців – розвів тарганів» тощо. Зрозуміло, що дорослі навряд чи схвально поставляться до дій дитини в подібних ситуаціях, однак з часом згадуватимуть і розповідатимуть про «експериментатора» з гордістю й любов'ю.

Пустощі як розширення власного досвіду. І. О. Сікорський описує випадок, коли мама з найкращих міркувань допомогла 3-річному сину зробити два-три останні кроки при підйомі санчат на гірку, але замість задоволення чи вдячності побачила розчарування й незадоволення дитини, що доходили майже до сліз. *Він сам хотів це зробити.* «Оскільки дитина йде по абсолютно новому і незнайомому шляху, то для неї дуже важливе не лише досягнення цілі, а й сама процедура і всі перипетії справи: у нескінченних варіаціях своїх діловитих ігор-забав дитина ґрунтовно знайомиться не лише з кінцевими цілями, але й способами досягнення їх» [12, с. 119]. Як зазначає І. О. Сікорський, численну групу ігор і забав дітей складають ті заняття і вправи, в яких сама дитина є рушійною силою: «це улюблені дітьми переміщення предметів, шуми, грюкання, пересипання і переливання, розривання і руйнування, кидання камінців у воду, гойдання гілок дерева і т.п.» [12, с. 117]. На практиці бачимо, що дорослі по-різному можуть ставитися до подібної активності дітей: від схвалення (активна, все їй цікаво, пізнає світ) до осуду (пуста, непосидюча) й заборон (не роби цього).

Пустощі як вивчення власних можливостей і меж дозволеного. Часто діти з ознаками обдарованості демонструють поведінку, спрямовану на перевірку своїх можливостей у різних ситуаціях. Про це свідчать відповіді досліджуваних: «палив сухі гіллячки на кухні – збираючись у прерії, перевіряв чи зможу розпалити вогнище», «залила газову горілку – хотіла приготувати вечерю для мами», «залазив високо на дерева, переборюючи страх» тощо.

Для того, щоб забезпечити потреби дітей і водночас уникнути неприємних несподіванок, «...слід створити їм організоване середовище, тільки не таке, яке загрожує пальцем, нагадує про наслідки, читає моралі, а таке, яке організовує і спрямовує їхню діяльність» [2, с. 28.]. У цьому процесі важливою є робота дорослих на випередження. Про зону справ разом як золотий запас дитини та її потенціал на найближче майбутнє пише Ю. Б. Гіппенрейтер [3].

Пустощі як результат відсутності нових вражень. Серед особливостей, що вирізняють дитину з ознаками обдарованості, насамперед виділяються прагнення до творчої активності, розвинута уява, широкий спектр пізнавальних інтересів, уникання однотипної рутинної роботи. Дитину приваблює така діяльність, у якій задовольняється одна з провідних потреб – потреба у враженнях. Дитячі пустощі – це сигнал про те, що дитина вичерпала розвивальні ресурси діяльності, що їй пропонується, і готова включитися у нову пізнавальну і творчу діяльність, готова до нового циклу розвитку.

Проведене емпіричне дослідження дозволило описати відмінності у ставленні дітей з ознаками обдарованості та дорослих до пустощів.

Таблиця 1.

Перцептивний та рефлексивний аспекти ставлень до пустощів

	Ситуаційне ставлення до пустощів	Постситуаційне ставлення до пустощів
Діти	<i>позитивно забарвлене емоційне реагування</i>	<i>амбівалентне ставлення</i>
Дорослі	<i>негативно забарвлене емоційне реагування</i>	<i>позитивне ставлення негативне ставлення амбівалентне ставлення</i>

Як бачимо, позитивне ставлення дітей до власних пустощів згодом стає амбівалентним, що значною мірою обумовлено негативною оцінкою дорослих. На рівні сприймання пустощів у конкретній ситуації дорослі зазвичай реагують негативно, але згодом їхнє ставлення може бути позитивним, негативним чи амбівалентним. У переважної більшості дорослих здебільшого переважає позитивне ставлення («це ж дитина, їй все цікаво»).

Розвиток суб'єктності може блокуватися дорослими, а може підкріплюватися. На нашу думку, швидше утверджують свою суб'єктність і стають на шлях розвитку обдарованості ті діти, яким дорослі дають свободу морального вибору і відповідальності за нього. У плані пустощів тут має домінувати не стільки позитивне чи негативне ставлення до них дорослих, скільки диференційоване ставлення, в якому дитячі пустощі сприйматимуться як прояви особистісного розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підбиваючи загальні підсумки проведеного дослідження, ми приходимо до висновків, що пустощі варто розглядати як своєрідні поведінкові форми суб'єктно-вчинкової активності дитини,

орієнтовані на пізнання і перетворення довкілля, відкриття нового, вивчення зворотної реакції на дії, особливо ті, які пов'язані з певними заборонами, а також на пізнання себе і власних можливостей. Дитячі пустощі мають зовнішній бік – прояви активності, внутрішній – мотиви, що спонукають дитину до дій, та джерела виникнення – причини, що породжують мотивацію активності.

У результаті досліджень виявлено відмінності у ставленні дітей і дорослих до ситуацій пустощів. Характерні особливості ставлень дітей – ситуаційне позитивне реагування та постситуаційне амбівалентне ставлення, спричинене негативними оцінками дорослих дитячої поведінки. Для дорослих типовим є ситуаційне негативне реагування, а постситуаційне ставлення може бути позитивним, негативним чи амбівалентним. Типовими для дітей з ознаками обдарованості є такі групи пустощів: пустощі як прояв підвищеної пізнавальної активності; пустощі як експериментування з новими об'єктами; пустощі як розширення власного досвіду; пустощі як вивчення власних можливостей і меж дозволеного; пустощі як результат відсутності нових вражень.

Для того, щоб менше було ситуацій, в яких «дитина, що бавиться, – це подорожній серед іноземців, котрі зовсім його не розуміють, безсилі спрямувати його і вказати шлях» [12, с. 118], варто продовжувати психологічні дослідження глибинної сутності різних форм дитячої активності, яка, як правило, має конструктивну мотивацію і спрямована на пізнання світу та саморозвиток.

Список використаних джерел

1. Абраменкова В. В. Социальная психология детства / В. В. Абраменкова. – М.: ПЕР СЭ, 2008. – 431 с.
2. Амонашвили Ш. А. Здравствуйте, дети! / Ш. А. Амонашвили. – М.: Просвещение, 1983. – 208 с.
3. Гиппенрейтер Ю. Б. Общаться с ребенком. Как? / Ю. Б. Гиппенрейтер. – М.: АСТ, Астрель; Мн.: Харвест, 2008. – 238 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.
5. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
6. Люблинская А. А. Детская психология / А. А. Люблинская. – М.: Просвещение, 1971. – 415 с.
7. Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / За ред. В. О. Татенка. – К.: Либідь, 2006. – 360 с.
8. Одаренные дети. Пер. с англ. / Общ. ред. Г. В. Бурменской, В. М. Слуцкого. – М.: Прогресс, 1991. – 376 с.
9. Поддъяков Н. Н. Новый подход к развитию творчества у дошкольников / Н. Н. Поддъяков // Вопр. психол. – 1990. – №1. – С. 16-19.
10. Психология одаренности детей и подростков / Под ред. Н. С. Лейтеса. – М.: Изд. центр «Академия», 1996. – 416 с.
11. Роменець В. А. Психологія творчості / В. А. Роменець. – К.: Либідь, 2004. – 288 с.

12. Сикорский И. А. Душа ребенка / И. А. Сикорский. – М.: АСТ: Астрель, Владимир: ВКТ, 2009. – 153 с.
13. Словник української мови: в 11 томах. – Київ: Наукова думка, 1970-1980.
14. Татенко В. О., Сіткар В. І. Дитячі пустощі з погляду психолога / В. О. Татенко, В. І. Сіткар // Вісник Академії педагогічних наук України: Вип. 1. – К., 1993. – С. 167-174.
15. Татенко В. О. Сучасна психологія: теоретико-методологічні проблеми / В. О. Татенко. – К.: Вид-во нац. ун-ту «Нау-друк», 2009. – 288 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Abramenkova V. V. Sotsialnaya psihologiya detstva / V. V. Abramenkova. – M.: PER SE, 2008. – 431 s.
2. Amonashvili Sh. A. Zdravstvuyte, deti! / Sh. A. Amonashvili. – M.: Prosveschenie, 1983. – 208 s.
3. Gippenreyter Yu. B. Obschatsya s rebenkom. Kak? / Yu. B. Gippenreyter. – M.: AST, Astrel; Mn.: Harvest, 2008. – 238 s.
4. Goncharenko S. U. UkraYinskiy pedagoglchniy slovník / Semen Goncharenko. – K.: Libld, 1997. – 375 s.
5. Zdlbnostl, tvorchlst, obdarovanlst: teorlya, metodika, rezultati doslldzhen / Za red. V. O. Molyako, O. L. Muziki. – Zhitomir: Vid-vo Ruta, 2006. – 320 s.
6. Lyublinskaya A. A. Detskaya psihologiya / A. A. Lyublinskaya. – M.: Prosveschenie, 1971. – 415 s.
7. Lyudina. Sub'Ekt. Vchinok: Fillosofsko-psihologlchnl studlYi / Za red. V. O. Tatenka. – K.: Libld, 2006. – 360 s.
8. Odarenniy deti. Per. s angl. / Obsch. red. G. V. Burmenskoy, V. M. Slutskogo. – M.: Progress, 1991. – 376 s.
9. Podd'yakov N. N. Novyiy podhod k razvitiyu tvorchestva u doshkolnikov / N. N. Podd'yakov // Vopr. psihol. – 1990. – #1. – S. 16-19.
10. Psihologiya odarennosti detey i podrostkov / Pod red. N. S. Leytesa. – M.: Izd. tsentr "Akademiya", 1996. – 416 s.
11. Romenets V. A. Psihologlya tvorchostl / V. A. Romenets. – K: Libld, 2004. – 288 s.
12. Sikorskiy I. A. Dusha rebenka / I. A. Sikorskiy. – M.: AST: Astrel, Vladimir: VKT, 2009. – 153 s.
13. Slovník ukraYinskoYi movi: v 11 tomah. – KiYiv: Naukova dumka, 1970-1980.
14. Tatenko V. O., Sitkar V. I. Dityachl pustoschl z poglyadu psihologa / V. O. Tatenko, V. I. Sitkar // Visnik AkademlYi pedagoglchnih nauk UkraYini: Vip. 1. – K., 1993. – S. 167-174.
15. Tatenko V. O. Suchasna psihologlya: teoretiko-metodologlchnl problemi / V. O. Tatenko. – K.: Vid-vo nats. un-tu «Nau-druk», 2009. – 288 s.

Muzyka O. O. Pranks of children with signs of talent as manifestation of subjective activity. The article analyzes the psychological nature of pranks as a peculiar manifestation children's subjective activity with signs of a talent. The pranks are considered as behavioral forms of child's subjective and performable activity, manifested in getting beyond the prescribed, familiar forms of behavior and activity, and are focused on their social validation to identify and describe possible trends for self-esteem and self-development. Within this context the childish pranks are observed as testing the

physical and social reality. This is a kind of test, in the result of which the child is willing to obtain the opinion, which discloses the moral content of a deed, the opinion, which determines child's self-development.

Children's pranks are mostly focused on experience and environmental transformation, discovering new information, studying a reverse reaction towards an action, especially towards those, which are connected with some prohibitions, as well as towards self-understanding and personal opportunities. Children's pranks have an external side, which is the manifestation of activity, internal side – motives, which encourage a child to act, and source of their appearance – reasons, which cause the motivation to act. In the result of the investigation the differences in children and adult's attitude to the prank situation was found. The outstanding features in children's attitude are situational and positive reaction and post situational ambivalent attitude; in adult ones they are situational and negative or ambivalent attitude. Such groups of children's pranks with signs of a talent are eliminated as typical: pranks like manifestation of increasing cognitive activity; pranks like extension of their own experience; pranks like studying permitted limits; pranks like experimentation with new units; experience as a result of new impressions absence.

Keywords: activity; subjective activity; pranks; children with signs of talent.